

1. GİRİŞ

Rusya ve Çin arasında görüşmeleri yaklaşık on yıldır devam eden doğalgaz anlaşması 21 Mayıs 2014'te imzalanmıştır. Süresi 30 yıl olan toplam 400 milyar dolar tutarındaki anlaşma ile Rusya'dan Çin'e yılda 38 milyar m³ doğalgaz satışı gerçekleştirilecek olup, doğalgaz sevkiyatının ilerleyen dönemlerde yılda 60 milyar m³'e çıkartılması da gündeme gelebilecektir. Gaz sevkiyatı, inşası 42 milyar dolara mal olacak olan 4.000 km'lik "**Power of Siberia**" boru hattı ile gerçekleştirilecektir.

2050'ye kadar bütün ülkelerin enerji altyapılarını oluşturması büyük önem taşımaktadır. Nüfus artışının özellikle OECD dışı ülkelere kaynaklanması ve bu ülkelerde artan sanayileşme ve kentleşme sebebiyle, birincil enerji talebindeki yükselişin tetikleyicisi OECD dışı ülkeleri olmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) tarafından hazırlanan "2012 Dünya Enerji Görünümü" raporuna göre, 2010 yılında %55 olan OECD dışı ülkelerin dünya enerji talebindeki payının, 2035 yılında %65'e çıkması beklenmektedir. Bu bağlamda enerji politikaları konusunda dünyanın en büyük iki ekonomisinin anlaşma yapması ve bunun 30 yılı kapsamı iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi Rusya'nın enerji arzını büyük oranda Çin'e kaydırması Avrupa ve Türkiye için büyük önem ve tehdit ifade etmektedir. İkinci olarak ise, tarım, sanayi ve imalat kalemlerinde dünyaya kafa tutan Çin'in neredeyse tüm dünyadan daha ucuza enerji alacak olmasıdır.

Rusya'nın şimdiye kadar ana ihracat pazarı olan Avrupa bölgesine bağımlılığını azaltmak istemesi, Çin'in ise artan enerji talebi paralelinde kaynaklarını çeşitlendirmeye çalışması, anlaşmayı iki ülke açısından stratejik olarak anlamlı hale getirmiştir. Rusya başta talep ettiği 400 dolardan geri adım atmış Çin ise 300 dolardan 350 dolara çıkarak anlaşma zemini için büyük mesafe kat edilmiştir. İhracatın devamlılığının temel şartı olan pazar çeşitliliği Rusya'nın bu hamlesiyle hayata geçmiştir. AB'ye karşı **vana kapatma** gücünü daha da artıran Rusya, fiyatı da kendi lehine belirleyebilecek bir argüman elde etmiştir.

Anlaşma çerçevesinde Çin Ulusal Petrol Şirketi'nin (CNPC), Gazprom'un Rusya'nın doğusundaki Vladivostok'ta inşa edilecek sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) terminali projesine dahil olması, ayrıca **Gazprom'un %19 oranında hissesini devralması** da gündeme gelmiştir. Henüz bu konularla ilgili nasıl bir yol izleneceği belirlenmemiş olmakla birlikte Rusya ve Çin'in enerji alanında işbirliğinin artarak devam edeceği anlaşılmaktadır. Çin, Afrika ülkelerinde 35 yıl öncesinde başlayan politikasıyla topraklar kiralamış, oralarda tarım yapmış ve yapmaktadır. Bu anlaşmayla da Çin, bu tarım politikasının benzerini enerjide de gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

2. ÇİN'İN ENERJİ DURUMU

Doğalgaz durumu: Asya ülkelerine benzer şekilde kaya gazına dayalı yerli üretim, iç talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Denizyolu ve karayoluyla enerji temin etme yoluna giden Çin'in, LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) ihtiyacı tahmini olarak 2020 yılına kadar yıllık 350-380 milyar m³, 2030 yılı için ise 550-600 milyar m³tür.

Kömür Durumu: Çin'de temel enerji kaynağı yıllardan beri kömür olagelmıştır. Ancak son yıllarda bu durum değişim göstermektedir. Bunun nedenleri olarak yüksek kömür kullanımının yarattığı çevresel sorunlar, artan kentleşme ile konutlarda doğalgaz kullanımının yaygınlaşması ve Çin'in sahip olduğu kaya gazı rezervlerinin kullanımına olanak sağlayacak bir altyapı kurmaya başlamak üzere devlet politikası olarak doğalgaza yönelimin hızlandırılması gösterilmektedir. Çin'in 2012 yılında 43 milyar m³'ü ithal olmak üzere 144 milyar m³ doğalgaz tükettiği düşünüldüğünde, artışların boyutu daha iyi anlaşılmaktadır.

2.1 Çin'in Alternatif Enerji Yolları

2012 yılı rakamları incelendiğinde, Çin'in 43 milyar m³'lük doğalgaz ithalatının 21 milyar m³'ünün boru hattıyla **Türkmenistan**'dan yapıldığı, kalan miktarın ise **Avustralya, Endonezya, Malezya** ve **Katar** ağırlıklı olmak üzere LNG olarak ithal edildiği görülmektedir. Asya LNG piyasasında fiyatlar, yüksek navlunlar nedeniyle Batı'daki fiyatlara göre bin m³ başına yaklaşık 200 USD daha pahalı olup 600-650 USD/bin m³ civarında seyretmektedir. Bu piyasada LNG ticareti 20 yıl gibi uzun vadeli ve petrol fiyatlarına endeksli anlaşmalarla yapılmaktadır. Yüksek fiyat düzeyinin ve mevcut spot piyasadaki risklerin yanı sıra deniz yoluyla LNG ithalatına ağırlık verilmesinin askeri-stratejik açıdan oluşturabileceği zayıflıklar, Çin'in karasal alternatiflere öncelik vermesini gerektirmektedir.

Çin hâlihazırda Türkmenistan ile doğalgaz anlaşması imzalamış ve Türkmengaz (TurkmenGas) ile CNPC arasındaki anlaşmayla ilk etapta Çin'in yılda 30 milyar m³ doğalgaz alması öngörülmüştür. Bu anlaşma kapsamında Türkmenistan tarafından üretilerek Çin'e ihraç edilen doğalgaz miktarı 2012 yılında 21 milyar m³ düzeyine ulaşmıştır. **Türkmenistan'dan ithal edilen gazın 2015 itibarıyla 40 milyar m³/yıl'a çıkması, 2020'de ise 65 milyar m³/yıl'ı bulması söz konusudur.** Çin devleti, dünyanın en zengin rezervlerine sahip doğalgaz yatakları arasında gösterilen Türkmenistan'daki Galkınış doğalgaz sahasındaki yatırımlar için 8 milyar dolar finansman sağlamıştır. Ayrıca bu yatırıma desteğin devam edeceği belirtilmektedir. Galkınış sahasında 2013 yılında başlayan üretimin, **Rusya'nın Çin ile yürütülen pazarlıklarda elini belli ölçülerde zayıflattığı yorumları yapılmaktadır.**

3. RUSYA AÇISINDAN ANLAŞMANIN ÖNEMİ

Dünyanın en büyük petrol ve doğalgaz üreticilerinden olan Rusya için enerji ihracatı hayati önemdedir. Enerji gelirleri Rusya GSYH'sinin yaklaşık dörtte birini, bütçe gelirlerinin ise yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Ekonomik önemine ek olarak Rusya, sahip olduğu enerji kaynaklarını dış politika aracı olarak da kullanmaktadır. Rusya'nın enerji tekeli dış politikasının temel bir unsuru olarak şekillendirmesi, en önemli müşterileri olan Avrupa ülkelerinin petrol ve doğalgazda Rusya'ya bağımlılıktan kurtulmaya yönelik stratejiler geliştirmesine neden olmaktadır. Avrupa ülkeleri Rusya'ya olan bağımlılıktan kurtulmak istese de, karasal yolla elde edilmesi bakımından Rus doğalgazı en iyi alternatif durumdadır.

Rusya'nın uzun vadede enerji gelirlerinin devamlılığını sağlamak ve Avrupa ülkeleri nezdinde pazarlık gücünü koruyabilmek için pazar çeşitlendirmesine gitmesi gerektiği dile getirilmektedir. **Bu çerçevede, artan doğalgaz talebi ile Çin, Rusya açısından çok önemli bir stratejik pazar olarak değerlendirilmektedir.** Ukrayna'nın Rusya ile Avrupa arasındaki ilişkileri soğutması nedeniyle Rusya-Çin doğalgaz anlaşması ayrı bir önem kazanmıştır. Bu yüzden Rusya, anlaşma kapsamında **Çin'e Gazprom'a ortaklık, Çin'in Yamal bölgesindeki LNG projesine dahil olması gibi bazı özendirici fırsatlar da sunmuştur.**

4. TÜRKİYE'NİN ENERJİ DURUMU VE SONUÇ

Türkiye'nin doğalgaz ithalatının yaklaşık %60'ını gerçekleştirdiği Rusya'nın pazar çeşitlendirme yönünde attığı adımlar önem arz etmektedir. **Avrupa'da Almanya'dan sonra Rusya'nın en büyük doğalgaz müşterisi olan Türkiye'nin,** Rusya ve İran dışında doğalgaz tedarik edebileceği diğer kaynakların sınırlı olması ve elektrik üretiminde doğalgaza olan yüksek orandaki bağımlılık, **Türkiye'nin Rusya karşısındaki pazarlık gücünü sınırlandırmaktadır.** Nitekim, Gazprom ile yapılan görüşmelerde fiyatlarda indirim sağlanamadığı izlenmektedir. Türkiye'nin Rus gazı için 2013 yılının son fiyat döneminde ödediği fiyatın yaklaşık 425 USD/bin m³ olduğu hesaplanmakta olup bu tutar 380-390 USD/bin m³ seviyesinde olduğu belirtilen Avrupa ortalamasından yüksektir. Japonya ile de boru hatlarıyla doğalgaz satışı için görüşmeler yürüttüğü basında yer alan Rusya'nın yeni pazarlara açılarak Avrupa piyasasında pazarlık gücünü koruması, **Türkiye'nin de elini zayıflatabilecek bir gelişmedir.**

Çin'in piyasadan çok fazla LNG talep etme ihtimali, yüksek fiyatlarda gaz alan Türkiye için olumsuz bir durumdur. Çünkü zaten yüksek fiyattan gaz alan Türkiye, pazarlık gücünden yoksun olmasından dolayı daralan Rusya enerji pastasından daha yüksek fiyatlarda gaz almak zorunda kalacaktır. Son dönemde jeopolitik nedenlerden kaynaklanan gerginliklerin giderek artan oranda gündeme gelmesi ve küresel aktörlerin enerji politikalarında yaşanan değişiklikler birlikte değerlendirildiğinde, **Türkiye açısından yerli ve yenilenebilir enerji potansiyelinin**

1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

RUSYA – ÇİN DOĞALGAZ ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Emre YILMAZ

devreye alınmasının ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasının daha acil hale geldiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

https://www.atig.com.tr/Arastirma/Raporlar/tr/ENERJİ_NİSAN2014.pdf

http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Dunyada_ve_Turkiyede_Enerji_Gorunumu.pdf

http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_06_2014.pdf